

HATVAN ÉV A MAGYAR NYELVŰ MATEMATIKAOKTATÁS SZOLGÁLATÁBAN

Aki csak könyvekből ismeri a háború utáni évtized történéseit, talán csodálkozik azon, hogy 1953-ban Erdély fővárosában magyar nyelvű szaklap megjelenését hagyták jóvá az illetékesek. Tudnunk kell azonban, hogy a nemzeti kultúrpolitika szempontjából Romániában akkor még a sok nemzetiségű Szovjetunióban uralkodó ideológia volt a hivatalos vezérfonal. A két világháború közötti időszaktól eltérően, akkor a román vezetők elismerték, hogy az erdélyi magyaroknak joguk van az önálló anyanyelvi oktatási intézményekhez minden szinten. Így indították útjára 1945 tavaszán – a Ferencz József Tudományegyetem megszüntetése után – a Bolyai Tudományegyetemet. Ennek az intézménynek az életében fontos pillanat volt, amikor 1949-ben az egyetem magyar állampolgárságú tanárait felszólították, hogy mondjanak le állampolgárságukról, különben elveszítik állásukat. Kevés kivételtől eltekintve, az érintettek vállalták állásuk elvesztését, és elhagyták az országot. Helyükre tehetséges középiskolai tanárokat alkalmaztak, akiknek azonban a tudományos munkában többnyire nem volt tapasztalatuk. Ennek következtében a Bolyai Egyetem jellege megváltozott: a hangsúly a tanárképzésre tevődött át. Nem véletlen tehát, hogy itt kezdeményezték először – a magyar nyelven tanuló diákok minél jobb felkészítése céljából – egy nekik szóló szaklap elindítását a matematika és fizika tárgykörében. 1953-ban mindössze a nagy hagyományokkal rendelkező *Gazeta Matematică și Fizică* tükörfordítását engedélyezték Matematikai és Fizikai Lapok névvel. 1957 januárjától sikerült függetleníteni a lapot, amely önálló szerkesztőbizottsággal működött tovább. A lap csak ekkor vált igazán hatékonyá, mert érdekes cikkeivel, kitűzött feladataival és önálló feladatmegoldók rovatával közelebb került az olvasókhoz, felkeltette a tanárok és a tanuló ifjúság érdeklődését, hozzájárulva sok kiváló matematikus, fizikus és műszaki értelmiségi kineveléséhez. Sajnos, fénykora hamar véget ért: 1962-ben a Román Matematikai és Fizikai Tudományos Társaság visszaállította a régi állapotokat, csak a román folyóiratban megjelent anyag fordítását lehetett közölni, beleértve a feladatmegoldók rovatát is. Ezután a lap iránti érdeklődés ismét megcsappant. 1964-től kezdődően, mint a román nyelvű *Gazeta Matematică seria B* tükörfordítása, csak matematikai tárgyú anyagot közölt. Abban az időben a szerkesztőség egyetlen fizetett alkalmazottja Néda Ágnes, aki egy személyben felelős szerkesztő, titkár, könyvelő és mindenes volt. 1974-től a Társaság akkori elnökével, Nicolae Teodorescu akadémikussal kialakított személyes kapcsolatnak köszönhetően, némileg javult a helyzet, engedélyezték a magyar anyanyelvű feladatmegoldók neveinek külön közlését, a lap tartalmát fokozatosan egy-egy önálló rovattal bővítettük, szaporodtak a feladatmegoldók és évről-évre haladtunk az önállósodás felé. Végre 1997-ben sikerült függetleníteni a lapot, és – az 1993-ban alakult Radó Ferenc Matematikaművelő Társaság segítségével – Matlap néven folytatta életét. Ez után ismét növekedésnek indult a lap népszerűsége, tanárok és diákok egyre többen kapcsolódtak be a munkába és a feladatmegoldók rovata gyarapodott. A megszorított munka miatt a szerkesztő bizottság fizetett tagjainak száma háromra nőtt. Az olvasók javaslatai alapján új rovatok indultak, mint például, Furdek Attila „Németországi versenyfeladatok” rovata, Olosz Ferenc „Műhelysarok” módszertani rovata tanárok számára, melyben a szerző tanári pályafutása gazdag tapasztalatait osztja meg az olvasókkal, valamint Tuzson Zoltán „Logikai feladványok” rovata, amely a diákok körében igen népszerű, amint a beküldött megoldások száma is jelzi. Az egyetemisták is bekapcsolódtak a munkába, beküldött megoldások javítása és feladatsorok összeállítása révén.

A szerkesztési munka, a terjesztés és a rendszeres pályázatírások mellett évente részt veszünk a Magyar Tudomány Napja alkalmával sorra kerülő konferencia szervezésében, amelyet az idén november 8-10 között tartottunk. A didaktika szekció keretében matematika tanárok találkoznak, előadásokat hallgatnak és tartanak, megbeszélik a matematika oktatásának helyzetét, jövőjét és lapunk szerepét a tanítás, a versenyekre és felvételi vizsgákra való felkészülés során a magyar tannyelvű iskolákban. Ekkor adjuk át a legjobb matematika és informatika tanároknak járó Farkas Gyula Emlékérmeket, amely bár nem jár pénzzel, évek óta nagy megtiszteltetésnek számít.

Tíz évvel ezelőtt, a júniusi számot a félévszázados „születésnap” megünneplésének szenteltük, több írásban felidéztek az elmúlt küzdelmes évtizedeket, a sok önzetlen segítséget tanárok és diákok részéről, akik lehetővé tették, hogy lapunk a legnehezebb időket is túlélje, mint borókabokor a Hargita tetején dúló viharos időket. Név szerint szólunk néhány személyről, akiknek a segítsége életbevágóan fontos volt a lap számára. Most nem említek neveket, ezzel szemben röviden szólni kívánok arról a veszélyes állapotról, amelybe a romániai magyar nyelvű oktatás az utóbbi években került. A tanárképzés nyomoráról van szó, amely veszélyeztet mindent, ami Erdélyben magyar: iskoláinkat, kultúránkat és a Matlapot is.

Köztudott, hogy magyar nyelven tanárképzés Romániában csak a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen folyik. Sajnos, ezen a téren egyre tornyosuló nehézségekkel találjuk szembe magunkat. Az oktatók munkája társadalmi elismerésének fokozatos csökkenése, a kaotikus oktatásirányítás, az oktatási programok átgondolatlansága, a könnyű megélhetési lehetőségek hajszolása és a döntéshozók felelőtlensége odavezetett, hogy a tehetséges fiatalok érdeklődése a tanári mesterség iránt megcsappant. Különösen érvényes ez a természettudományok – és implicite a matematika – területére. Például, az idén mindössze hat hallgató végezte el a matematika szak alapképzését és kettő a matematika oktatásának mesteri képzését, és ezek a számok jellemzőek az utóbbi évekre. Ha figyelembe vesszük az évente nyugdíjba menő tanárok számát, akkor érthető, hogy iskoláinkban egyre kevesebb a szakképzett matematika, fizika és kémia tanár, és növekszik a szakképzetlen vagy nyugdíjas helyettesítő pedagógusok száma. Például, Hargita vagy Kovászna megyében tanító 431 matematika tanár közül 69 helyettesítő, ebből 13 szakképesítés nélküli. A kialakult helyzetben különösen a falusi iskolák veszélyeztetettek, ahol a 202 matematika tanár közül 47 helyettesítő. Érthető, hogy ily módon a tehetséges gyerekek tömegeit fosztjuk meg a színvonalas oktatás lehetőségétől. Néhány lelkes kolléga a tanárok folyamatos továbbképzésével és tehetséggondozással próbál javítani a helyzeten, de csak ezzel nem lehet megoldani az alapkérdést.

A kiütkeresést nehezíti, hogy a román nyelvű oktatásban ezek a nehézségek kevésbé látszanak, hiszen román nyelven szaktanárokat sok helyen képeznek, ennek ellenére a román nyelvű oktatás romlása is nyilvánvaló. Nehéz kérdésekről van szó, alapjaiban kell megváltoztatni az oktatás céljáról és módjáról alkotott beidegződéseinket. Kell-e a gyerekeket kínoznunk olyan ismeretek megtanulásával, amelyek a számítógéppel pillanatok alatt elérhetők? Be kell végre lássuk, hogy nem megtanulni kell a matematikát a szó klasszikus értelmében, hanem az ok-okozati összefüggéseket kell megérteni konkrét esetekben, más szóval, gondolkodni és kérdéseket felvetni képes fiatalokat kell nevelnünk. Ehhez nagyon jó tanárookra és teljesen új oktatási technológiákra van szükség. Ma viszont azt látjuk, hogy ha így folytatódik, tanárhiány miatt maholnap sok iskolában megszűnik a magyar nyelvű oktatás. A romániai magyar értelmiség és a politikum közös erőfeszítéseire van szükség ahhoz, hogy kijuthassunk a kátyúból, ha nem akarunk végleg benne maradni.

Érthető tehát, hogy miért látom az eget felhősebbnek ma, mint az 50 éves évfordulón: jó matematika tanárok nélkül lapunk sem tudja betölteni a szerepét.

Kolumbán József